

עלון מספר 111 – אוגוסט 2023

1. חנוכת כיכר לכבוד קהילת זאקרפטיה 4. ישראלים ילידי זאקרפטיה: זליקוביץ משה (חוסט)
2. מן העיתונות בעולם 5. משלנו: צאצאי דר' פודור לאיוש (אליעזר) (ברגסס)
3. 2024: ציוני דרך בתולדות יהודי קרפטורוס

1. חנוכת כיכר לכבוד קהילת זאקרפטיה

בשעה טובה - הגענו אל המועד!

ביום רביעי, כ' אלול תשפ"ג, 6.9.2023 נציין את חנוכת הכיכר לכבוד הקהילה הקרפטית.

האירוע יתקיים בקריית גת, שדרות כרמי גת / נחל זוויתן, בשעה 17:30. בטקס יישאו דברים נציגי הארגון, רב חב"ד של זאקרפטיה, מר מנחם-מנדל וילהלם וראש עיריית העיר המארחת, מר אבירם דהרי. יישא דברים וינחה את האירוע, מר אלכס שמעוני, אשר יזם את הקמת הכיכר בעיר.

לאחר מכן יוסר הלוט מעל הפסל המרשים.

בשעה 18:30, בתום הטקס נתכנס באולם המתנ"ס הסמוך - למפגש חברתי, שיכלול מוזיקה מזאקרפטיה, בביצועם של פדיה יעקובוביץ וצבי פרידמן. כמו כן נתענג על מאכלים מהמטבח הקרפטי.

כתובת מתנ"ס "כרמי גת": הנופך 2, קריית גת. העלות לכל משתתף הינה 75 ₪.

שימרו תאריך זה!

בנוכחותכם תכבדו את הטקס, המוקדש לכבוד קהילת יוצאי

קרפטורוס/זאקרפטיה

הזמנה לאירוע מצורפת לעלון זה!

את האירוע לציון 50 שנות עלייה נערוך במועד אחר, עליו ניידע בעלונים הבאים

2. מן העיתונות בעולם: מפעל מרושע / מאמר שפורסם ב- Jewish.ru ע"י מיכאל בולקוב
ב- 15.6.2023 – באדיבות חברנו, אלכס נימברגר.

<https://jewish.ru/ru/stories/chronicles/202766/?fbclid=IwAR3OsjSlyNRnv3rLgVVU4BcluH98hmsjFxFEXyhdh1ywcl4Gp4RkYiGEDcw>

איך הנאצים חדרו להוליווד, רצו להרוג את צ'רלי צ'פלין ולתפוס את השלטון בארצות הברית, ועורך דין יהודי צנוע הציל את אמריקה מפאשיזם.

בסתיו 1940, מבקר נכנס למשרדו של מפקד משטרת לוס אנג'לס, ג'ים דייוויס. "באתי לספר לך על הנאצים", הכריז מהפתח, "הם קונים רובים בסן דייגו. אני יודע שהנאצים מתכננים להשתלט על בית עיריית לוס אנג'לס. ואז יסעו דרך הרובע היהודי של בויל הייטס ויירו בכמה שיותר אנשים!" שמו של המבקר הזה היה ליאון לואיס. משהבין שאפשר לטעות בו כמטורף, בא עם ראיות: הוא הביא עמו תיקייה עם מסמכים, שבה היו מפות, תצלומים ותיעוד של שיחות. בתגובה, לואיס ציפה לשמוע כל דבר - אבל לא מה שמע - "אתה יודע שהיטלר צודק?" מפקד המשטרה קטע אותו. "הוא עושה מה שהוא צריך לעשות - להציל את המדינה שלו. הבעיה האמיתית בלוס אנג'לס היא לא הנאצים. היא בשכונה שלך, בויל הייטס - חבורה של קומוניסטים יהודים!"

וזו לא סצנה מסרט פנטזיה, הסיפור קרה במציאות. במהלך המלחמה תכננו נאצים אמריקאים ומעריצי היטלר לערוך סדרה של פוגרומים ביהודים וללכוד את לוס אנג'לס, ואחריה, אם אפשר, את כל המדינה. תוכניות אלה סוכלו על ידי אדם בודד - עורך הדין ליאון לואיס, כינוס נאצי בלוס אנג'לס

שבאמצעות כספו הכניס רשת של סוכנים חשאיים לקהילה הנאצית. סיפורו נחשף בארכיון "עיר החלומות" על ידי ההיסטוריון סטיבן רוס מאוניברסיטת דרום קליפורניה. שאלה נפרדת היא מדוע בחרו הנאצים בלוס אנג'לס כמקום הכנת המרד. העובדה היא שבשנות ה-30 הפכה "עיר המלאכים" למעוז הנאצים האמריקאים - בניגוד לניו יורק, שבה שלט ראש העיר האנטי-פשיסט הנלהב, פיורלו לה גווארדיה. ריכוז כה גבוה של נאצים בקליפורניה נבע מכך שבמדינה חיו עשרות אלפי מהגרים גרמנים - הם היוו את עמוד השדרה של תאים רדיקליים מהימין. אליהם הצטרפו גם האמריקאים, שאישרו את מעשי הפיהרר הגרמני. בהתחלה הם ערכו עצרות פיקניק בפארקים ומצעדים מתחת לעצי דקל. אני קורא לזה "נאציזם סולארי", אומר ההיסטוריון סטיבן רוס.

עורך דין ליאון לואיס

ב-1933 עבר בטעות עורך דין לאון לואיס בן ה-44 במפגש כזה. בהיותו יהודי, ומוותיקי מלחמת העולם הראשונה, הוא נפגע בצורה לא נעימה על ידי בריונים תוקפניים, בחולצות חומות, עם צלבי קרס, שהבטיחו "לנקות את אמריקה משחורים ומיהודים". "רבים באמריקה תפסו אז את הנאצים כטיפשים,

שבקרוב ימתנו את להיטותם. אבל לואיס חשב אחרת ונקט פעולה", נזכר סטיבן רוס. בתחילה גייס לואיס ארבעה ותיקים מבין חבריו - שלושה נוצרים ויהודי אחד, שהיו מוכנים לחדור לקבוצות נאציות. הדבר הוליד מבצע ריגול רחב היקף: שנה לאחר מכן גדל מספר הסוכנים ל-34 איש, כשביניהם עדיין היה רק יהודי אחד. הם יצרו קשר עם נאצים רגילים, הצהירו על אהבתם להיטלר והציעו את שירותיהם כמתנדבים. אז הם הסתננו בהדרגה לארגונים הנאצים.

זה מוזר שלואיס שילם לסוכנים מכיסו הפרטי. אבל הרשת שלהם גדלה ונעשתה קשה יותר ויותר לתחזוקה. ואז עורך הדין היוזם הלך לחפש מימון. הוא ארגן פגישה עם במאי MGM, אירווינג טלברג, ועם רב קליפורניה הבולט אדגר מגנין, שכונה "רב הכוכבים" - בשל קשריו הענפים עם תעשיית הקולנוע. מספר מפיקים יהודים נוספים מתעשיית הקולנוע השתתפו במפגש הזה. "מהפגישה היו הערות" אמר סטיבן רוס. "כדי להבהיר לקהל כמה שיותר ברור בשביל מה הוא צריך את הכסף, לואיס הניח לפניו עותקים של "לגיון הכסף", מגזין פאשיסטי אמריקאי, מלא בכתבות על איך יהודים מפתים נשים ומשחיתים את אמריקה."

ראוי לציין כי המפיקים חששו לממן בגלוי ארגון אנטי-נאצי. זה מעיד על רמת החדירה של רעיונות פאשיסטיים באותה תקופה בקליפורניה. באופן פרדוקסלי, אבל נכון: היטלר הצליח להרחיב את השפעתו להוליווד - תוך שהוא מבין איזה כלי תעמולה חזק הוא "מפעל החלומות". לשם כך, בשנת 1933, הגיע ללוס אנג'לס הקונסול הגרמני גיאורג גיסלינג.

"מטרתו הייתה למנוע מאולפנים ליצור סרטים, התוקפים את הפיהרר ומוקיעים את המשטר הנאצי", נזכר ההיסטוריון בן אורוואנד בשיתוף פעולה, ברית היטלר עם הוליווד. סטיבן רוס, שחשף את המקרה הזה, מסכים איתו: "הדיכאון השתולל, כולם היו זקוקים לכסף, וגיזלינג איים עליהם באובדן השוק הגרמני - אחרי הכול, באותה תקופה היו יותר בתי קולנוע בגרמניה מאשר בכל מדינה באירופה. הרבה אולפנים נרתמו, כולל "קולומביה פיקצ'רס" ו"האחים וורנר".

צלב קרס על בניין בלוס אנג'לס

עד מהרה החל הקונסול הגרמני להשפיע ישירות על התוכן של סרטים הוליוודיים. כך למשל, בגרסה המקורית של הסרט "חיי אמיל זולא" תפס מקום גדול סיפורו האגדי של אלפרד דרייפוס, יהודי שהואשם שווא בריגול. אבל לאחר התערבות הקונסול הגרמני, "האחים וורנר" גזרו את כל הקו ה"יהודי" מהתמונה. אותו דבר קרה עם הסרט "שלושה חברים" של רמק מהאולפן מ-1938 – הסאונד האנטי-נאצי שלו, לדברי ההיסטוריון בן אורוואנד, "עומעם", ופעולת הקלטת עצמה נדחתה לפני מספר שנים.

הרמן מנקייביץ', שהתפרסם לימים כתסריטאי הגדול של "האזרח קיין", הציג למספר אולפנים פרויקט סרט על יהודי שבורח מהנאצים - אך הוא נדחה לאחר שגיסלינג התקשר.

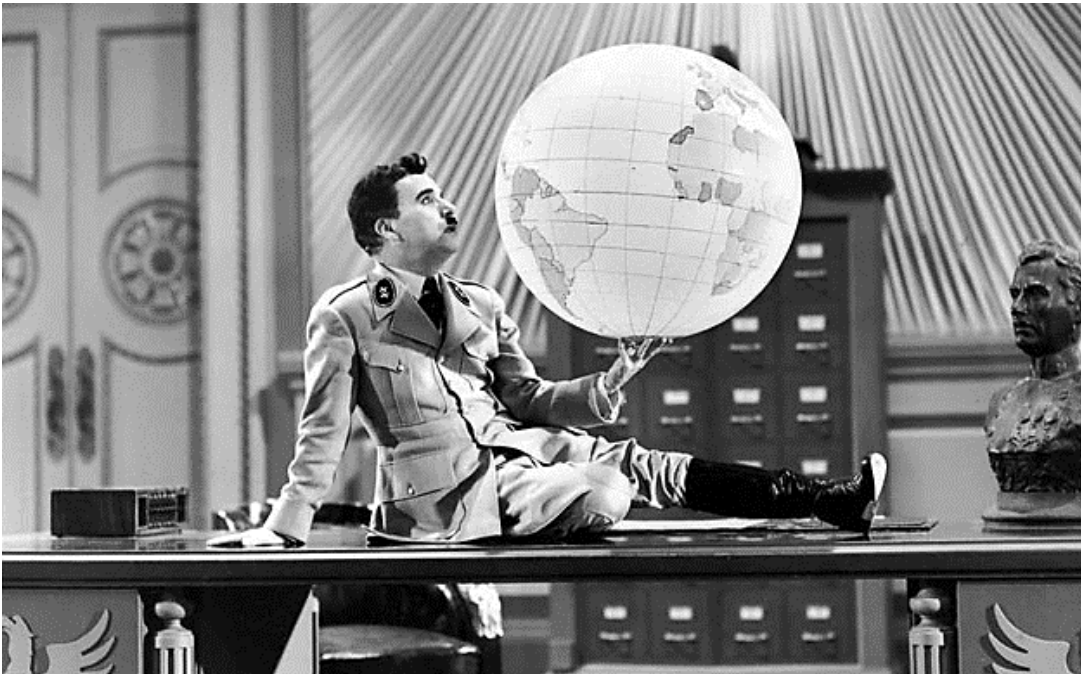
הקונסול הגרמני גאורג גיסלינג

קריקטורות אנטישמיות בארה"ב

אבל כך או אחרת, אילי סרטים כן נתנו לליאון לואיס קצת כסף. רשת הריגול שלו נמשכה עד סוף מלחמת העולם השנייה. עד שנת 1940, כאשר ניהל שיחה עם מפקד המשטרה בלוס אנג'לס, לואיס אסף אוסף כה נרחב של ראיות על הנאצים המקומיים, עד שהוא נמשך למדי לקונספירציה ממלכתית. בידיו היו מסמכים, המראים שרדיקלים מהימין קונים רובים ורימונים דרך מקסיקנים בסן דייגו ובסן חוזה. חברי הפלגים המקומיים, ידידי גרמניה החדשה, ו"לגיון הכסף" מתכננים להשתלט על הנשקיה בלוס אנג'לס ולנסות הפיכה עירונית, שבתקוותיהם הייתה צריכה לעורר התקוממויות כאלה בכל המדינות.

הנאצים דנו גם בתוכנית לחטיפה ותלייה פומבית של 20 בני אדם - יהודים משפיעים מלוס אנג'לס ופוליטיקאים אנטי-פשיסטים. במקביל, הם תכננו לארגן עצרת, דרך הרובע היהודי של בויל הייטס, תוך ירי באנשים מחלונות המכוניות, בנסיעה. חברת חיטוי מקומית חיפשה דרך להרוג את כל יהודי לוס אנג'לס בבת אחת עם גז רעיל. לבסוף, הרדיקלים פיתחו סדרה של התקפות על כוכבי קולנוע. הקורבן הראשון שלהם היה צ'רלי צ'פלין, שזה עתה השלים את "הדיקטטור הגדול", סאטירה בוטה על היטלר.

צ'ארלי צ'פלין:
מתוך הסרט
"הדיקטטור
הגדול"

אבל לאחר שקיבל תור בשער ממפקד משטרת לוס אנג'לס, עורך הדין לא נרגע. לואיס הגיע ללשכת התובע הכללי של ארצות הברית - ושם לקחו את התיק שלו עם המסמכים ברצינות הרבה יותר. אולי גם העובדה שעד אז נכנסה ארצות הברית למלחמת העולם השנייה, לצד הקואליציה נגד היטלר, שיחקה תפקיד. "המעריצים המקומיים של היטלר כבר לא היו רק "מסיבה" או מעגל של אנשים בעלי דעות דומות, במיוחד מכיוון שהיו גרמנים אתניים רבים ביניהם. הם הפכו לאויבים פוטנציאליים", אומר ההיסטוריון, דונלד היקי, מאוניברסיטת אילינוי.

בהתבסס על הנתונים שנאספו על ידי עורך הדין לואיס, ה-FBI הקים מעקב אחר רדיקלי ימין קיצוני קליפורניים וביצע מספר מעצרים. במיוחד נעצרו מנהיגי "ידידי גרמניה החדשה", הנס דיבל והרמן שוין, בעקבות התיק שהביא לואיס לתובע הכללי. הם הואשמו בריגול והמרדה.

בסך הכול, בשנות המלחמה, נעצרו בארצות הברית כ-11,000 גרמנים אתניים, רובם הלכו למחנות מעצר. כתוצאה מכך, פעילותן של רוב הקהילות הפרו-נאציות עלתה בתוהו. "השאיפות של האנשים

האלה היו יוצאות דופן. אלמלא לואיס, שהכריז מלחמה אישית על הנאצים, הם עלולים היו להשקיע את המדינה להלם וכאוס" בטוח סטפן רוס.
לאחר המלחמה, חזר עורך הדין הצנוע מקליפורניה לעסוק בעריכת דין. ליאון לואיס מת מהתקף לב ב-1954. זה קרה בנסיעה לאורך הכביש המהיר, לאורך חוף האוקיינוס השקט. הוא היה רק בן 65. "זהו גיבור לא מוכר. הוא עשה משהו מדהים, אבל מעטים יודעים עליו", מסכם רוס. "זה נשמע מטורף עכשיו, אבל עם התפתחות שונה של התרחיש, היינו יכולים לחיות בעידן הרייך הקליפורני."

עורך הדין והוותיק ליאון לואיס מקבל את פרס הלגיון האמריקאי

3. שנת 2024 - ציוני דרך בתולדות יהודי קרפטורוס

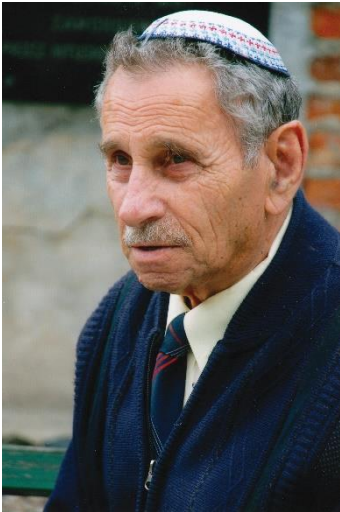
בשנה הבאה, 2024, נציין כמה אירועים חשובים בתולדות קהילת יהודי קרפטורוס:
א. 80 שנה לגירוש של בני המשפחות שלנו לגיטאות, באיסרו חג של פסח, מאי 1944 – שלאחריו יצאו הרכבות לאושוויץ.
אנו יוזמים **קבוצה, אשר תצא לאושוויץ בסביבות יוני 2024**, בליווי "יד ושם", תוך הכנה מתאימה לנסיעה חשובה זאת. התהליך רק בראשיתו ונעדכן, כמובן, בהמשך.
נסיעה כזאת יכולה להתאים גם לבני הדור השלישי.
שני מועדים קשורים לגימנסיה העברית במונקץ':

ב. 100 שנה להקמת "הגימנסיה העברית", אשר נוסדה בספטמבר 1924 ופעלה במשך כ-20 שנה, עד אפריל 1944. בשנת 2014 יצאה משלחת שלנו אל המקום וקבעה שלט על בניין הגימנסיה, בעברית, באוקראינית ובאנגלית – לציון הקמתו של המוסד.
ג. 90 שנה לחתימת בוגרי המחזור, אשר סיים לימודיו

בשנת 1934, בו התחייבו 20 הבוגרים להיפגש כעבור עשור, בערב פסח, ליד הכותל המערבי. רק שלושה בוגרים הצליחו לממש הבטחה זאת: בֶּרְנָר אהרון, יֶגֶר גרשון ונוימן אריה [ראו את הכתבה בנושא בעלון 105 מפברואר 2023 באתר שלנו CARPATI.ORG.IL].

גם לאירועים אלה ניתן את הדעת כיצד לציין אותם באופן מכובד.

4. ישראלים ילידי זאקרפטיה: זליקוביץ משה (חוסט)

אל שמו של משה הגעתי מחיפוש באתר "דורות", המתעד את קורותיהם של ניצולי שואה. אז גיליתי שהוא מהעיר חוסט, יליד 14.7.1924. במשך שנים רבות היה משה האחראי על המקומות הקדושים בישראל. המידע המתומצת מהעדות ב"דורות" יובא להלן; חלק מהמידע יופיע מתוך דברים שנשא ראש הממשלה בטקס שנערך באוניברסיטת תל אביב בשנת 2011, כחלק מאירועי יום הזיכרון לשואה ולגבורה, בו הוא בחר להתייחס אל קורות חייו של משה זליקוביץ. גם בספר "קהילת חוסט והסביבה" שכתב צבי מנשל, מוזכרת המשפחה (עמ' 121) כמי שהתגוררה ברחוב דוכוביץ: "בחזית בית שמעונוביץ/ התקיימה חנות נוספת להלבשה של מר זליקוביץ'. משה, בנם של הזוג זליקוביץ', ניצל בשואה, עלה לישראל .

משה היה הילד ה-3 מתוך שישה ילדים שנולדו להוריו: מרדכי, יליד הונגריה, ומרים (לבית ליבוביץ) – ילידת חוסט. בפסח 1944 הוכנסה המשפחה לגטו והם התגוררו בבית סבתו, שהיה בתוך הגטו. לאחר 6 שבועות החלו הגרמנים לפנות את הגטו וב-26.5.1944 גורשה המשפחה לאושוויץ-בירקנאו. את קורות חייו בתקופת השואה סקר ראש הממשלה בנאומו; [בסוגריים אשלים פרטים מ"דורות"]:
"אני מברך את ראשי ארגוני ניצולי השואה, את ניצולי השואה ומשפחותיהם שנמצאים כאן. זה יום מיוחד, היום הזה. אנחנו מציינים היום ב-10 באפריל 1945, בדיוק לפני 66 שנה, הסתיים מצעד המוות של אסירי מחנה הריכוז בוכנוולד. אלפי יהודים נרצחו והומתו באכזריות במהלך ארבעת ימי המצעד. חלק קטן שרד ולמחרת, ב-11 באפריל, נפתחו שערי המחנה ומתוכו יצאו 4,000 יהודים. וביניהם היה צעיר יהודי בן 20, שעל זרועו הוטבע המספר A8333. שמו של אותו צעיר **משה זליקוביץ'**. אני שמח לומר שמשה נמצא איתנו כאן היום. הוא בין מקבלי התעודה. סיפור חייו של משה הוא מדהים. במובן עמוק מאוד הוא מקפל בתוכו את סיפורם של יהודי אירופה, שחוו את זוועות השואה על בשרם. בחג הפסח בשנת 1944 גורש משה, יחד עם בני משפחתו, מביתו בעיר חוסט בחבל הקרפטים בצ'כוסלובקיה. משה גורש לגטו ולאחר פינוי הגטו הוא נשלח ע"י הנאצים, יחד עם משפחתו, למחנה בירקנאו. כשהגיע למחנה, המשפחה עברה סלקציה ע"י מנגלה. ההורים ושלוש האחיות נשלחו לתאי הגזים ואילו משה ואחיו יואל נשלחו למחנה עבודה. [האח הבכור, יהודה, ברח מהגטו ולא ידעו היכן הוא נמצא]. לאחר תקופה קצרה הוא נשלח לאושוויץ ומשם למחנה העבודה בונוביץ, מה שכונה 'אושוויץ 3'. [הם עבדו בחפירת תעלות ובהנחת כבלי טלפון ב-Cable Commando].

בינואר 1945, בעקבות התקדמות הצבא האדום לקרקוב, הנאצים החלו את צעדת המוות של אסירי אושוויץ. האחים צעדו שבועיים תמימים מאות קילומטרים ובסוף הצעדה הוכנסו השניים, יחד עם קבוצת יהודים, לרכבת משא, שהביאה אותם לבוכנוולד. עם הגיעם לבוכנוולד החליט משה החלטה, שהצילה את חייו. אף על פי שהוא היה בן 20 הוא החליט להתחזות לילד וכתוצאה מזה הכניסו אותו ל'קינדר בלוק', הבלוק של הילדים. באותו רגע הוא התפצל מאחיו, מיואל. זו הייתה הפעם האחרונה שהוא ראה אותו. וכאמור, היום, בדיוק לפני 66 שנה, ב-10 באפריל 1945, הסתיימה צעדת המוות ומשה ניצל עם הילדים, שמשום מה הנאצים החליטו למנוע את השתתפותם בצעדת המוות. משה חזר בסוף המלחמה לעיר הולדתו, חזר לחפש את קרובי משפחתו. חוץ מבת-דודה אחת כל המשפחה חוסלה. וכאן הוא התחיל את הפרק השני של חייו, של השיקום והבנייה. הוא עלה ארצה באונייה 'אקסודוס', וגורש, אבל הוא חזר באונייה 'קדמה'. משה התגייס לצבא, לצה"ל, נלחם בקרבות מלחמת השחרור ועם סיום המלחמה התחיל את חייו במדינת ישראל. הוא הקים משפחה לתפארת, ילדים, נכדים, נינים. עם ישראל חי, יחד עם משה, יחד עם כולכם. משה לוקח חלק פעיל בתיעוד השואה, גם

חוויותיו וגם בחוויות אחרים. הוא חזר הרבה פעמים גם לעיר הולדתו, אבל גם למחנות, כדי לתעד את הזוועות. הוא השתתף כעד מלווה במסע 'עדים במדים' של הצבא, כשהוא מלווה את אחת מנכדו.

הסיפור של משה הוא סיפור של 200,000 ניצולי השואה שחיים היום בישראל. ואני מבקש לומר לך, משה, ולכל ניצולי השואה, מאבקכם וסבלותיכם לא היו לשווא. קודם כל, כי שרדתם אתם. ושנית, כי הקמתם משפחות. ושלישית, כי עזרתם להקים את מדינת ישראל. רביעית, בהקמת מדינת ישראל שמרנו את הנצר והחוסר של העם היהודי. והנה אנחנו כאן."

שלישי משמאל: משה זליקוביץ [צילום: לשכת העיתונות הממשלתית]

משה הגיע בשנית ארצה באונייה "קדמה" ב-13.6.1948. בהפוגה הראשונה של מלחמת השחרור הוא התגייס ומיידי הצטרף למלחמה. הוא השתחרר ב-1949, בתום המלחנה ואז נודע לו שאחיו יהודה, שברח מהגטו – שרד, והוא מתגורר בירושלים. משה עבר אף הוא לירושלים, למד נגרות ובנין ב"אורט" והתחיל לעבוד בהר ציון בנגרות. בתקופה זאת פגש את זהבה והם התחתנו בפברואר 1951. לאחר זמן הוא נעשה האחראי על העובדים בהר ציון וכשמהל פרש – הוא מונה לאחראי על כל האתר כעובד באגודה למקומות קדושים. משנת 1965 הוא המשיך בתפקיד זה כעובד מדינה במשרד הדתות.

ב-1967, במלחמת "ששת הימים" היה משה חובש בקרב על גבעת התחמושת. ב-1973 מונה משה להיות מנהל המחלקה למקומות קדושים במשרד הדתות וכיהן בתפקיד זה עד 1989, אז פרש לגמלאות. אלא שאז התבקש משה לעזור למחלקה והוא המשיך לעבוד כעוזר המנכ"ל למקומות קדושים עוד מספר שנים.

לזהבה ולמשה נולדו בן ובת, אריה-יהודה ומירה. הם גידלו כבת נוספת ילדת אומנה, אסנת, שהייתה בת 7, בת יחידה של ניצולת שואה, שהייתה חולה והתקשתה בגידול ילדתה. לא רק זאת – הם טיפלו באימה וסעדו אותה עד לפטירתה.

התיעוד ב"דורות" נערך בשנת 2010 והמתעדת מסכמת כך את התיעוד: "גם היום, בשנתו ה-86, משה מוכן תמיד לספר את סיפורו מתוך אמונה עזה בחובה לזכור ולא לשכוח! משה אדם כזה, שלמרות התלאות שחוה, ממשיך בחיים פעילים בעבודה, במשפחה ובעשייה להנצחת זכר השואה – ועל כך ראוי מאוד להערכה."

משה נפטר בגיל 94 בשנת 2018 וקבור בגבעת שאול בירושלים.
הצלחתי ליצור קשר עם בתו, מירה, המתגוררת בירושלים, ממנה התקבלו התמונות. הבן, אריה, מתגורר בהר אדר.

משה זליקוביץ עם אשתו, זהבה
משה וזהבה זליקוביץ – תמונה משפחתית

5. משלנו: צאצאי דר' פודור אליעזר (לאיוש) (ברגס)

אל שמו של פודור (לאיוש) אליעזר התוודעתי בעקבות תיעוד של חברי המחתרת הציונית בבודפשט בזמן מלחמת העולם ה-2. המידע היה תמציתי ורב היה בו הנסתר מן הגלוי. וכך מסופר עליו: "נולד ב-1883 בברגסאס. עורך דין במקצועו, ידיד ונאמן של תנועת 'השומר הצעיר' החל משנות השלושים. שימש כיועץ משפטי לתנועה וייצג אותה בקונגרסים ציוניים ובאירועים רבים אחרים. ממייסדי 'חוג בורוכוב'. חבר 'חוג גורדון' ו'השומר הצעיר'. אחרי כניסת הגרמנים להונגריה ב-19.3.1944 נעצר ונכלא בקישטארצ'ה (Kistarcsára). המאמצים לשחררו עלו בתוהו. הידיעה האחרונה אודותיו הייתה, שהועלה לרכבת לאושוויץ בשארואר (Sárvár). מאושוויץ הוא לא שב. נספה ב-1944. ילדיו, אלאדאר ואווה, עלו לארץ."

מתוך "גלות, תפוצה ומולדת: השיח על עבר ועל עתיד בעידן שקיעת האמנציפציה בגרמניה ובהונגריה" - גיא מירון, עמ' 271 <https://in.bgu.ac.il/bgi/iyunim/DocLib7/GM.pdf> עמדתו של אליעזר פודור מצוטטת בפסקה השנייה והוא מוגדר "הדובר הציוני".

גלות, תפוצה ומולדת

את מצבם של יהודי הונגריה מתוך מבט רחב יותר על מצבם של יהודי מרכז אירופה ומזרחה. את התקופה שכתב בה (1938) הוא הציג כ'אזור הנתון בסערה' (viharzóna), וייחס את סבלם של היהודים בגרמניה, באוסטריה, ברומניה, בהונגריה ובמדינות אחרות לאיום הפגני המאיים להשתלט על כל אירופה. לדעת שוש המשבר שיהדות הונגריה היתה נתונה בו לא היה רק בשל לחצים חיצוניים, אלא היה גם משבר יהודי פנימי, ובראש ובראשונה בתחום התרבות. על יהודי הונגריה לבנות אפוא חיי תרבות עצמאיים קודם שיבואו ימים קשים יותר.⁵⁷ שוש הוסיף אפוא לראות בהונגריה את מולדתם של יהודיה, אך בד בבד גרס כי חיוני שהם ישאפו לגבש אוטונומיה תרבותית יהודית בה.

מעניין לציין כי מבין הציונים בהונגריה, שהשפעתם גברה במידה־מה בתקופה זו, אם כי הם הוסיפו להיות מיעוט לא גדול, עלו רעיונות דומים ביסודם לאלה של שוש. כמוהו, גם הם הדגישו את הצורך בתחייה תרבותית־יהודית בהונגריה וכללו את חיי היהודים במדינה זו כחלק מתמונת העתיד שלהם. למשל, הדובר הציוני לאיוש פודור (Lajos Fodor), שמתח ביקורת על דרך השתלבותם של היהודים במדינות המערב המודרניות ובעיקר על מה שראה כויתור של היהודים על יסוד 'העם' (népi) שבזהותם, הדגיש כי אין לראות בקריאה הציונית לתחיית ה'עממיות' (népiség) היהודית בהונגריה יציאה נגד החיים ההונגריים.⁵⁸ פודור קרא לא לקריעתם של החיים היהודיים מאירופה אלא ליצירת בסיס חדש לחיי היהודים בסביבתם האירופית. אמנם הוא לא פיתח בשיטתיות את המונח 'תפוצה', אך העמיד במוקד תמונת העתיד שלו עמדה התומכת בהגדרתה ובהתארגנותה מחדש של התפוצה היהודית ולא בביטולה. עמדות ברוח זו, שהיו נדירות יותר בקרב הציונים בגרמניה בשנותיו הראשונות של המשטר הנאצי, הובאו גם בכתיבתם של עוד דוברים ציונים בהונגריה גם בשנים הבאות.

כדי להתחקות אחר קורותיו ניסיתי לאתר את בנו ובתו שעלו ארצה (מתי?). חיפוש בדפי עד של "יד שם" העלה את שמו ברשימת חברי "השומר הצעיר" בבודפשט שנספו בשואה:

Fodor Lajos dr. (Eliézer)

Beregszász, 1883 – Auschwitz, 1944

מי שמילא דף עד היה דר' צבי דור ולהלן הפרטים: שם משפחה: פודור שם פרטי Lajos מין: זכר גיל: 61 תאריך לידה (אותנטי): 30/03/1883 מקום לידה: Beregszasz, Carpathian Ruthenia, שם האב: אהרן, שם האם: זלי, שם הנעורים של האם: גולדשטיין, מצב משפחתי: נשוי, שם בת הזוג: רוזה, מקום מגורים קבוע: Hatvan, הונגריה, מקצוע: עורך דין מעמד במקור המידע: נרצח, שם משפחה של המצהיר: דור, שם פרטי של המצהיר: צבי, הקשר לקורבן: בן". כך הבנתי שאלאדר הוא, בעצם, צבי דור.

חיפוש ברשת העלה שבארכיון לוחמי הגיטאות יש עדות על אליעזר. כשמצאתי את העדות – היו רשומים בה ממצאים מעניינים: צבי דור הוא, אכן, הבן. הבת אווה הייתה מרים מיכאלי. ילדיו של צבי הם יובל דור - פסיכולוג, גיל דור - מוזיקאי, הבת של מרים היא דניאלה מיכאלי-בורוכוב, כוריאוגרפית. איתרתי את שלושתם, קיבלתי מידע רב ותמונות מהם - מכאן ואילך יכולתי להשלים את המידע המירבי על צאצאיו של אליעזר, שכמוהו הגיעו להישגים מרשימים.

דר' צבי דור - בנו של אליעזר, חי בין השנים 1918-2006. הוא קבור בפתח תקווה. מתוך אתר "מינהל המחקר החקלאי - מכון וולקני":

"צבי דור נולד ב-1918 בהונגריה. ב-1935 החל ללמוד משפטים באוניברסיטה של בודפשט, אך הפסיק את לימודיו ב-1939 כדי לעלות לארץ ישראל. בשנת 1940, בישראל, נרשם לפקולטה לחקלאות. לפני הסיום התגייס לצבא הבריטי, שם שירת משנת 1942 ועד 1946. חזר ללימודיו וקיבל תואר מוסמך למדעי החקלאות ב-1952. ב-1949 התקבל צבי דור לעבודה במשרד האוצר,

באפוטרופוס על נכסי הנפקדים, וטיפל ברישום נכסים חקלאיים. לאחר השלמת לימודיו האקדמיים בחקלאות, בשנת 1957, התקבל למכון וולקני בבית דגן. צבי דור עבד כחוקר בהשבחת כותנה, במחלקה לגידולי תעשייה במכון לגידולי שדה של התחנה לחקר החקלאות. ערך השתלמות בתחום זה בתחנה לחקר כותנה של חבר העמים הבריטי באוגנדה ב-1960.

בשנת 1963 מונה צבי דור כמנהל המחלקה לגידולי תעשייה והוא ריכז את מחקרי המחלקה בסלק-סוכר ובכותנה במשך כ-20 שנה. עסק בבעיות אגרוטכניות של שני הגידולים, ושיכלל את מבחני הזנים, את בחינות העמידות למחלות ולמזיקים ואת עריכת בדיקות המעבדה. בתחום מחקרי הכותנה, סייע ניסיונו הרב באיתור זנים בעלי עמידות למים מליחים ולמזיקים שונים... עבודת מחקר בגנטיקה כמותית בכותנה זיכתה אותו בתואר דוקטור מטעם האוניברסיטה העברית (1978)."

ילדיו של צבי הם: יובל דור – בעבר חבר להקת "הכל עובר חביבי" ובהמשך – הוכשר כפסיכולוג; גיל דור – הגיטריסט המלווה את הזמרת אחינועם ניני.

מצאתי בארכיון המדינה את רישום עלייתו של צבי ארצה - 17.11.1939, באונייה "טרנסילבניה".

מרים, ילידת 1923, הייתה מניצולי רכבת
ההצלה של ישראל קסטנר. מצאתי גם את
רישום העלייה שלה ארצה ב-2.9.1945, באונייה
"ויל ד'אורן" – הגיעה לקיבוץ דן ומשם החל
מסעה בארץ.
מרים נישאה לפרופסור יצחק מיכאלי, שהיה
כימאי שעבד ב"מכון ויצמן". היא עבדה
כספרנית ב"מכון ויצמן" ועסקה בהוראת שיטת
אלכסנדר. המשפחה התגוררה ברחובות.
מרים נפטרה בסוף מאי 2022, כמעט בת 99.
בתם היא דניאלה מיכאלי – בורוכוב, שהיא
קוריאוגרפית.

אלאדאר (צבי) ואווה (מרים) – ילדיו של פודור לאיוש
(אליעזר). התמונה היא משנת 1932.

פודור לאיוש/אליעזר עם אשתו רוזה

צבי (אלאדאר) נישא ליהודית, לבית מיכאלי. מרים (אווה) נישאה לאח של יהודית, יצחק מיכאלי. כך יצא שאח ואחות לבית פודור נישאו לאחות ולאח לבית מיכאלי. זבולון מיכאלי, החותן של צבי ומרים, היה המנהל המיתולוגי של בית-ספר "ביאליק" בחולון

תמונה משפחתית: מימין לשמאל: זבולון ואסתר מיכאלי (ההורים של יהודית) – אשתו של צבי, ושל יצחק – בעלה של מרים), יצחק ומרים, צבי ויהודית

אנדרטה לחיילי Hatvan ממלחה"ע ה-1 שאליעזר (לאיוש) פודור מימון והדוד (אחי האימא) כתב את השיר לכבודם (תחת הפסל)

רשימת הנספים במלחה"ע ה-2 מ-Hatvan, עליה מונצח לאיוש פודור

FEICHTMANN REGINA
 FEICHTMANN ARANKA
 FEICHTMANN MARGIT
 FISCHER JÓZSEFNÉ
 FODOR LAJOS, DR.

וקצת מידע על נכדיו של אליעזר:

שוחחתי עם נכדיו של אליעזר והם הביעו את התרגשותם... ואת הסכמתם לתיעוד זה, המתבסס על המידע בוויקיפדיה.

יובל דור נולד ב-10 בדצמבר 1950. הוא זמר, מלחין, משורר ומדבב ישראלי, חבר בלהקת "הכל עובר חביבי". כיום מופיע בהופעות יחיד מגוונות ומעביר סדנאות והשתלמויות בנושא "אמנות ושמה תקשורת" והוראה מקרבת-תומכת רגשית.

יובל נולד בחולון. למד מוזיקה ופסנתר אצל פרופ' שור ואצל פרופ' אריה ורדי, תואר ראשון בפסיכולוגיה מאוניברסיטת בר-אילן, ותואר שני בתרפיה, בשילוב אומנויות, וחינוך יצירתי בשלוחה הישראלית של לסלי קולג' בוסטון ארצות הברית. התמחה ב"תקשורת מקרבת".

"הכל עובר חביבי" זכתה פעמיים בפרס כינור דוד ובתואר להקת השנה, וייצגה את ישראל בשיר "הלילה" בתחרות האירוויזיון 1981 שנערכה בדבלין שבאירלנד. יובל דור כתב והלחין רבים משירי הלהקה.

כשחקן השתתף יובל דור במחזות הזמר "עלובי החיים" ו"אחים בדם" בשלהי שנות ה-80. כמו כן דיבב בעברית, דמויות מסדרות טלוויזיה ובסרטים מצוירים כמו "ספר הג'ונגל" ועוד.

צבי דור עם בנו, יובל

משנת 1992 התמחה יובל, במקביל ליצירתו המוזיקלית, במופעים אישיים וסדנאות, העוסקים בפיתוח מודעות בתוך קשר, "תקשורת מקרבת" והשכנת שלום. כמו כן, משנת 1995 הוא מופיע תדיר

באגפים השונים של מערכת החינוך עם דגש על למידה מבוססת יחסים.

גיל דור נולד ב-12 בדצמבר 1952 הוא נגן גיטרה ישראלי הידוע בעיקר בשיתוף הפעולה ארוך הטווח כמלווה, מעבד, מפיק ומלחין שותף עם אחינועם ניני. דור גדל בחולון.

גיל דור עם אחינועם ניני בפסטיבל בארדנטרפן 2014

[Rs-foto- נוצר עלידי מעלה היצירה]

ההורים שלו היו פסנתרנים חובבים, וטיפחו את הגישה שלו ושל אחיו יובל דור למוזיקה בגיל צעיר. לאחר שלמד פסנתר אצל אחיו יובל, הוא התחיל ללמוד גיטרה בבית בן עשר, תחילה כאוטודידקט, ומאוחר יותר אצל נגן הגיטרה מנשה בקיש, אצלו למד במשך שמונה שנים. גיל שירת בלהקת פיקוד מרכז. כשסיים את שירותו הצבאי ב-1974, הוא נסע לבוסטון עם אשתו נטע ולמד במכללת ברקלי למוזיקה. בשנת 1975, דור עבר לניו יורק, שם למד בקווינס קולג' ועבד עד 1981. ב-1981 דור חזר לישראל, ועד מהרה עבד כנגן וגיטריסט ג'אז פעיל בסצנה המקומית. הוא ניגן גם עם כוכב הרוק הישראלי שלום חנוך. ב-1985 ייסד את "רימון בית ספר למוסיקה", נבחר כדיקן ולימד שם, תוך המשך פעילות כנגן, אמן ג'אז ומלחין לווידאו ותיאטרון. בקיץ 1986 ו-1987 הוא סייר עם הגיטריסט אל דימולה באירופה. באוקטובר 1989 גיל פגש את אחינועם ניני שבאה ללמוד ברימון. מאותו רגע, פעילותו בהופעות והקלטות הייתה קשורה לפעילותיה. הוא סייע לאחינועם ניני ולמירה עווד בהפקת השיר "עיניך" שייצג את ישראל באירוויזיון 2009.

דניאלה מיכאלי נולדה ב-12 בספטמבר 1952.

היא כוריאוגרפית, במאית תיאטרון ושחקנית ישראלית. היא נולדה וגדלה ברחובות. למדה ריקוד, נגינה בפסנתר ופיתוח קול מילדות. בתחילת 1971 התגייסה לצה"ל ושירתה בצוות הווי של חיל האוויר. דניאלה למדה בפריז בבית הספר להכשרת מורי ריקוד והתעמלות הרמונית. היא סיימה תואר ראשון בתיאטרון בשנים 1974-1977 בחוג לתיאטרון של אוניברסיטת תל אביב. בקולנוע עיצבה דניאלה תנועה ועבדה עם זמרים על עיצוב תנועה בהגשת שיר במופעים ובטלוויזיה.

צילום: בוריס בלנקין

היא הופיעה כפנטומימאית בפסטיבל הפנטומימה הראשון בישראל שהתקיים בקרית שמונה ב-1979. היא שיחקה, ביימה והכינה כוריאוגרפיה להצגות רבות ולימדה תנועה לתיאטרון בבית הספר לאומנויות תל אביב ובחוג לתיאטרון באוניברסיטת תל אביב. הדריכה תנועה לזמרים בבית הספר "רימון למוזיקה" ובאופרה הישראלית החדשה. בשנים 2000-2004 הייתה דניאלה מנהלת אמנותית של פסטיבל חיפה להצגות ילדים. בשנים 2005-2008 מנהלת אמנותית פסטיבל עכו. בשנת 2010 הייתה המנהלת האמנותית של פסטיבל אישה בחולון.

ברוכים תהיו על מיטב כישרונותיכם ותרומתכם לתרבות ולאומנות בארץ ובעולם!